

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
שלח לך
סיון ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

ביאור מצות תמים תהיה עם י"י אלד"ך, מהו מעונן האמור בתורה, והאם יש ממש בדברי החוזים בכוכבים ובמזלות.
ימים המסוכנים לעניינים שונים במשך השנה, כגון גבי נישואין, מהי דעת האר"י זיע"א ומהר"ח פאלאגי זצ"ל בעניין זה, התייחסות לתשובות שנכתבו בשם רב מפורסם זצ"ל בעניין ימים מסוכנים וכן לגבי בדיקת שמות בני הזוג לפני הנישואין.
מתי אמרינן שומר פתאים י"י.
עניין זהירות בדרכים ושמירת חוקי התנועה.
אודות מהר"ר סעדיה [סעיד] דריין זצ"ל ודברים שנכתבו בשמו.
דברי מרן שליט"א בשבח ספר "שנת השבע" הכולל את הלכות שנת השמיטה עפ"י מנהגינו, חשיבות לימוד המשניות וההלכות הנוגעות לענייני שמיטה במסגרת השילוש שלאחר התפילה.
דברים בשבח קונטרסים "עצי עולה" בעניין דין שמיטה בעצי קאת, והתייחסות לאכילת עלי קאת בזמנינו, וחשש התולעים שבהם.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il
להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 384
מספר השיעור בדיסקים – 259

השיעור מוקדש לרפואת ידידנו
הרה"ג עזרא בן סעדיה מחפוד שליט"א,
המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלמה בתוך כל שאר חולי עמו
בית ישראל, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, ויחזקהו
ויאמצהו בקו הבריאות, אכ"ר.

השיעור מוקדש לע"נ אם מרן שליט"א
מרת זהרה הנקראת שרה בת הרב שלום שפר,
מנוחתה בגן עדן, שבשבוע זה יחול יום היאר-צייט שלה,
ביום שני י"ח בסיון, תנצב"ה.

השיעור מוקדש לרפואת ידידנו הרה"ג עזרא בן סעדיה מחפוד שליט"א, המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלמה בתוך כל שאר חולי עמו בית ישראל, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, אבי"ר.

כמרכז השיעור מוקדש לע"נ אמי מרת זהרה הנקראת שרה בת הרב שלום שפר, מנוחתה בגן עדן, שבשבוע זה יחול יום היארצייט שלה, ביום שני י"ח בסיון, תנצב"ה.

ביאור מצות תמים תהיה עם יי' אלדיך, מהו מעונן האמור בתורה, והאם יש ממש בדברי החזונים בכוכבים ובמזלות. ימים המסוכנים לעניינים שונים במשך השנה, כגון גבי נישואין, מהי דעת האר"י זיע"א ומהר"ח פאלאגי זצ"ל בעניין זה, התייחסות לתשובות שנכתבו בשם רב מפורסם זצ"ל בעניין ימים מסוכנים וכן לגבי בדיקת שמות בני הזוג לפני הנישואין. מתי אמרינן שומר פתאים יי'. עניין זהירות בדרכים ושמירת חוקי התנועה.

נאמר בפרשת שופטים, תמים תהיה עם יי' אלהיך [דברים י"ח, י"ג]. לפני כן כתוב, לא ימצא בך, מעביר בנו ובתו בַּאֵשׁ, קֶסֶם קֶסָמִים, מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמַכְשֵׁף. וְחֵבֶר חֶבֶר, וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֹנִי, וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים. כִּי תוֹעֵבֶת יי' כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים, וּבְגִלָּל הַתּוֹעֵבֶת הָאֱלֹהִים, יי' אֱלֹהֶיךָ מוֹדִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ [דברים י"ח, י"ב]. ולאחר מכן כתוב, תמים תהיה עם יי' אלהיך. דהיינו, האדם צריך ללכת בתמימות, ולא לחקור אחרי העתידות. לקבל ברצון, את כל מה שמביא הקב"ה עליו, ולא להאמין לקוסמים ולמנחשים ולמעוננים ולמכשפים.

כך גם כתוב בפרשת קדושים, לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעונו [ויקרא י"ט, כ"ז]. כאן, לא מוזכר כישוף.

בגמרא במס' סנהדרין [דף סה ע"ב], ישנה מחלוקת בין רבי עקיבא לחכמים, מה הפירוש 'מעונן'? תנו רבנן, מעונן, ר' שמעון אומר, זה המעביר שבעה מיני זכור על העין. וחכמים אומרים, זה האוחז את העיניים. ר"ע אומר, זה

המחשב עתים ושעות ואומר, היום יפה לצאת, למחר יפה ליקח וכו'. לדברי רע"ק, מעונן היינו, מלשון עונה. כלומר, אם האדם אומר, העונה הזאת טובה, והעונה האחרת אינה טובה. היום הזה הוא ראוי וטוב, והיום השני אינו טוב. ביום הזה, מתאים לעשות דבר פלוני. וכן, בשעה פלונית, או בחודש פלוני, או בזמן אחר מסויים. וחכמים אומרים, כי מעונן, זהו האוחז את העיניים.

רבינו הרמב"ם [פי"א מע"ז הל' ח' ט"ז], וכן הטור [יו"ד סי' קע"ט], פסקו כפי שתי הדעות. מסבירים המפרשים, כגון הר"ן והכס"מ והב"י, כי הרמב"ם והטור הבינו, שאין מחלוקת בדין בין חכמים לרע"ק, אלא המחלוקת היא רק, כיצד לפרש את הפסוק. ויותר במדויק, רע"ק אינו בא לחלוק על חכמים, אלא רק להוסיף עליהם. חכמים אמרו, כי מעונן היינו, האוחז את העיניים. בא רע"ק ואומר, כי גם המחשב עתים, נכלל בכלל מעונן.

אולי לפי זה, אפשר להוסיף פירוש שלישי, מהו מעונן? האבן עזרא, מביא לנו פירוש חדש. אולי זאת הסיבה, שאפי' הרמב"ן ורבינו בחיי, אשר בד"כ אינם הולכים אחרי הפירושים החדשים של פשטנים, אלא רק מה שפירשו חז"ל, ובכל זאת הם ג"כ פירשו כך, כדעת האבן עזרא האומר, כי 'מעונן' היינו, המסתכל בצורת העננים.

אינני יודע, האם דבר זה, קיים כיום בזמנינו. אבל היו כאלה בעבר, אשר היו מסתכלים בעננים, ולפי זה הם ידעו ואמרו כל מיני עתידות. כידוע, בעננים ישנם הרבה צורות, ולפעמים ניתן לראות בהם צורה של בני אדם, או של בע"ח, וכדומה. ישנם סוגים רבים, של עננים. ראיתי כתוב שמומחים מצאו, כי ישנם כארבעים סוגי צורות של עננים. בגודל, בגובה, במראה. לכולם הם נתנו שמות. לפני כמה זמן שמתתי לב לדבר משונה, שהיה בשמים לפנות ערב, קו מתוח, מקצה ועד קצה. זהו היה דבר

לו לעשות זאת. ואסור לעונן, גם אם הוא מקדים ואומר לרואים, שכל פעולותיו אינן רק אחיזת עיניים, אלא אם כן יראה להם תחילה כיצד הוא עושה.

ובסעיף ד' כתבתי בס"ד כך, מעונן נקרא גם, מי שקובע עתים ושעות (מלשון עונה). דהיינו שאומר יום פלוני טוב, ויום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חודש פלוני או שעה פלונית, רעים לדבר פלוני, וכדומה. ולא זה בלבד אסור, אלא גם לשאול ממנו ולהתייעץ בו אסור. ואפילו אם הוא גוי. ולא לכוון את מלאכתו או הליכתו או על פי דברים אלו, או להימנע בגללם. אלו החוזים בכוכבים.

מאידך גיסא, אנחנו מוצאים בש"ס, כי ישנם דברים רבים, אשר הביאו אותם בשם 'כלדאי', דהיינו החוזים בכוכבים. כגון, בעניין יוסף מוקיר שבי, יוסף מוקיר שבתות. וכן במעשה הידוע במס' שבת (דף קנ"ו), שהחוזים בכוכבים אמרו לבתו של רע"ק, כי ביום חתונתה, יכיש אותה נחש והיא תמות. ורבי עקיבא, היה דואג מכך. לכאורה, מה הפירוש? מדוע מתייחסים לענייני המזלות?

יש חילוקי דעות, בין הרמב"ם לבין כל שאר הראשונים, לגבי העניין הזה. הרמב"ם אוחז, כי כל מה שאומרים החוזים בכוכבים, הכל שטויות והבלים, דברי הבל וכזב. אבל כל הראשונים, לא הסכימו עם הדבר. כגון הרמב"ן, וכן הנימוקי יוסף, וכל גדולי ישראל שהיו לפני הרמב"ם ולאחריו, ובכללם חכמי תימן נע"ג, לא קיבלו את שיטת הרמב"ם בנושא הזה. ראשית הם טוענים, כי זאת אינה דעת חכמינו ז"ל. שהרי בכל ספרי חז"ל, בש"ס רואים זאת הרבה פעמים, שהתייחסו למה שאמרו החוזים בכוכבים, וכי זאת חכמה אמיתית. דבר שני, גם המציאות מראה כן. אי אפשר להכחיש את המציאות, כי הם יודעים הרבה דברים שהם אמיתיים.

מוזר. בעין קווים, כמין מסילה ארוכה, מקצה השמים ועד קצה השמים [כמובן זה לא היה עשן של מטוס, וכדומה]. בודאי שהדבר אינו לחנם. כי לכאורה, אם תפקידם של עננים, הוא רק להוריד גשם, א"כ למה צורתם אינה קבועה? אלא בודאי, שישנם בכך אותות וסימנים. אבל זהו עניין שלהקב"ה, הדבר איננו בשבילנו, וממילא אין אנו צריכים לפעול או לעשות איזה דבר עפ"י. בכל אופן, לדברי האבן עזרא, 'מעונן' היינו, מלשון ענן.

בשלחן ערוך המקוצר נחלק רביעי, יו"ד סי' קנ"ח סעיף ג' כתבנו בס"ד כך, איזהו מעונן? זה האוחז את העיניים. הוא תופס לאנשים את העיניים, ומטעה אותם. הם רואים דברים, שבעצם אינם נכונים. כביכול, הוא סוגר להם את העיניים. בזמנינו, קוראים לו קוסם. אבל בלשון חז"ל, קוסם זה דבר אחר, זהו מלשון קיסם, דהיינו שהאדם מתעסק עם קיסמים מעץ, מקלף אותם, ועל איזה צד שהקיסם נופל, לפי זה הוא אומר כל מיני דברים.

'אוחז את העיניים' דהיינו, שהוא כאילו אוחז את עיני בני-אדם וסוגרן. שמטעה אותם, באופן שנדמה להם, כי הוא עושה דברים נפלאים חוץ מדרך הטבע. כגון, הזורק טבעת לאויר, ואחר-כך מוציא אותה מפי אדם אחד העומד שם. ולפי האמת, אינו עושה כלום, זולתי בקלות ידיו ובתחבולותיו. לכאורה, אלו דברים טבעיים. אבל ויש אחיזת עיניים אף בדברים שהם חוץ לטבע, כגון להמית ולהחיות. כביכול הוא הרג בן אדם, ואח"כ החיה אותו. ואסור לעשות מעשים כאלו, אפילו לשמחת פורים, או חתן וכלה, ואפילו לילדים קטנים אסור להניח לראותם.

והאומר לאדם אחר לעשות כן, עובר על מה שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול. ומי שיש בידו למחות, חייב למחות. וכל-שכן שאסור להסתכל בפעולת המעונן ולראותה, אלא אם כן הוא גוי, שאז מותר לראותה, אבל לא יאמר

אלא, שישנו הבדל. איסור 'מעונן' הוא דוקא, לגבי האנשים העוסקים בדבר הזה, אבל לא מצד החכמה. דהיינו, הם יודעים דברים פה ושם, אולם אלו אנשים פחותים, היודעים רק חלק קטן מהחכמה, והם אומרים כל מיני דברים, שאי אפשר לסמוך עליהם. אולם החכמים האמיתיים, אלו העוסקים בחכמת האסטרולוגיה, בודאי שהחכמה היא אמיתית, ולא את זאת אסרה התורה. אמנם, יש בכך איסור של 'תמים תהיה', כי האדם אינו צריך להתעניין בכך, ללכת ולחקור ולשאול מהם, אא"כ כבר נודע לו מהם איזה דבר מסוים. כגון, אם הם אמרו לו, כי אם תעשה כך וכך, ביום הזה, יהיה לך נזק. אזי אכן הוא צריך להישמר מכך. אבל אסור ללכת ולחקור ולדרוש, אחר הדברים הללו.

זה מה שכתבנו בהמשך הסעיף, על פי המקובל, ולא כפי דעת הרמב"ם, ואולי תכף נביא כמה דוגמאות לכך. כתבנו בס"ד כך, אמנם, אין זה אמור, אלא כשהם דברים בטלים, שאין להם יסוד, לא מדרך הטבע ולא מדרך החכמה. כגון אנשים פשוטים ופחותים, החוזים בכוכבים ואומרים, שאם נראה כוכב פלוני ביום פלוני, יהא כך וכך. אלו האנשים, שאינם מבינים את עומק החכמה הזאת. אבל אותם החוזים בכוכבים על פי חכמת האצטגנינות ("אסטרולוגיה") במערכות המזלות, וכפי מבטי הכוכבים של-שנאה ואהבה וכו', וכן קביעת תכונות בני-אדם ומדותיהם לפי מזגם, כגון שיהא חכם או חסיד או גזלן או כעסן וכדומה, היא חכמה גדולה ואמיתית. אי אפשר להכחיש זאת. מי שמכחיש את הדבר הזה, הוא גם מכחיש את חז"ל, וגם מכחיש את המציאות. וגזירה היא שגזר הקב"ה מששת ימי בראשית, להנהיג עולמו בכך לפי דרך הטבע. עפ"י דרך הטבע, אם האדם נולד בחודש מסוים, וביום ובשעה מסוימת, הוא צריך להיות כך וכך.

אבל, הדבר אינו כפי שהם חושבים, שזהו דבר נצחי, וחייב שאדם זה יהיה כך. אלא, האדם יכול לשנות זאת. אמנם מטבעו, כך הוא אמור להיות. כגון, מטבעו הוא אמור להיות גזלן, דהיינו שיהיה לו יצר חזק לגנוב, יותר משאר בני אדם. אבל אין הדבר מחייב, שכך הוא יהיה. כי אחרת, למה הקב"ה יעניש אותו על כך שגנב, אם הוא מחוייב להיות כזה? אלא, אם הוא ירצה, הוא יוכל להתגבר על כך. וכן, אם לפי טבעו הוא צריך להיות כעסן, א"כ הוא יהיה אדם עצבני, מלא נרוים ועצבים, כל דבר קטן מרתיח אותו. אבל אם הוא ילמד מוסר, ותהיה לו יראת שמים, וכן יעסוק בתורה, אזי הוא יכול לתקן את המדה הזאת. אפשר לשנות זאת.

ואכן, זה מה שקרה עם בתו שלרבי עקיבא. לפי מזלה, היא אכן היתה צריכה למות ביום חופתה. אבל מה היא עשתה? נתנה צדקה לעני, ושמה את הסיכה בקיר, והוציאה את הנחש המת. בזכות המצוה, היא ביטלה את הגזירה. יוצא א"כ, כי ישנה האפשרות לבטל זאת, על ידי קיום מצוות וזכויות. גם אם נגזר דבר מסוים על האדם, שכך אמור להיות לו, כגון למות ביום פלוני, או להיות חולה, וכדומה, הוא יכול לשנות את מה שנגזר עליו, ע"י שיתן צדקה, ויעשה מצוות וחסדים. אלא אם כן יעסוק האדם במצוות וירבה בתפילות, יוכל לבטל ממנו גזירת המזל כשהיא רעה, כי הכל מאת אדון הכל. אין הדבר אומר, שכך זה חייב להיות, שהרי הקב"ה שולט על הכל. אלא שעל פי דרך הטבע, כך צריך להיות.

וכן אם ישלוט האדם בשכלו על תכונותיו ומדותיו הרעות ויתגבר עליהם, לא יתחייבו להיות אותם העניינים הקבועים. לפי-כך מותר לשמוע לחוזים ולהאמין לדבריהם, וכן מותר לגלות עניינים אלו, לפי שאין בהם משום איסור מעונן, כדבר האמור. ואם ראה באצטגנינותו יום שאינו טוב למלאכתו או לאיזה עניין מענייניו, ישמר ממנו. ואדרבה אסור ללכת נגד המזל ולסמוך על הנס. אם

המזלות שלהם. הרי בתימן, החתן והכלה לא היו נפגשים לפני החתונה. א"כ היה חשש גדול, שהם לא יסתדרו ח"ו אח"כ, כיון שאינם מכירים האחד את השני, הם לא נפגשו ולא הכירו מימיהם. לכן, עשו זאת לפי המזל, כגון גימטריות ועוד בחינות, חשבונות נוספים המובאים בספרים. בכדי לדעת, האם מזלם מתאים, והאם הם יחיו בשלום, או מי יודע מה יהיה רח"ל. ואם ראו, כי השם אינו מתאים, אזי שינו את השם, החליפו לשם אחר.

דרך אגב, זאת הסיבה, שלאבא מארי זצ"ל, היו שני שמות. שמו המקורי, היה נסים. אבל בחתונה, החליט אחד החברים שלו, שהיה עוסק בדברים הללו, כי השם שלו אינו מתאים לשידוך, וצריך להיות השם נחום. וכנראה, בגלל שכך זה היה בחתונה, הדבר התפרסם מאוד ונקלט אצל הציבור, וקראו לו בשם הזה, לאורך ימים ושנים. אבל לאחר שנה, אבא מארי התחרט. כמדומני שאז, הוא בעצמו בדק את החשבון, והגיע להחלטה כי הדבר הוא בטעות, זה לא טוב, ואדרבה, עדיף להישאר עם השם הקודם.

צריך לדעת, כיצד לעשות את החשבונות הללו. ישנם רבים המתעסקים עם כך, אשר לפעמים הם עושים את חשבון הגימטריאות, בצורה שאינה נכונה. לדוגמא, הם מחשבים, לפי הגימטריא הידועה, כי האות יו"ד, עולה עשר. והאות כא"ף, עשרים. וכן האות למ"ד, שלשים. וכן הלאה, עולים כך וכך. אבל אינם יודעים ואינם מבינים, כי ישנם עוד כמה וכמה כללים, וכי הדבר איננו כ"כ פשוט, כיון שהחשבון הוא מורכב. הכ"ף לעניין זה נחשבת שמונה, הלמ"ד שש וכו' שי"ן מבוטל, וכדומה. וישנם כמה דרכים, הידועים לעוסקים בכגון דא. וכן הבאתי, לגבי עניין ה'כפרות' בערב יום כיפור, האם הדבר קשור לאצטגנינות, או שלא? שהרי זהו עניין שלמזל, 'מדרכי האמורי'. גם נושא זה, שנוי במחלוקת.

הוא רואה כך באיצטגנינות, כגון שהוא מבין באיצטגנינות, או שכך נודע לו ממי שעוסק באיצטגנינות, כלומר באסטרולוגיה, כי אם הוא יעשה דבר מסויים ביום פלוני, יהיה לו נזק מכך, אזי אסור לו ללכת כנגד זה. אבל, ישנו הבדל, בין אם אתה מחפש זאת מראש, לבין אם אתה כבר יודע על כך, שאז אכן אתה חייב להיזהר. אלא שמכל מקום הזהירו חז"ל לבל ישים אדם מחשבתו לחקור בדברים האלו, ואל ישאל באצטגנינים החוזים בכוכבים, הגם שחשקו וחפצו של-כל אדם לדעת העתיד לבוא עליו. זהו קצת ניסיון, שהרי כל אדם רוצה לדעת, מה יהיה איתו? כמה ילדים יהיה לו? ומה יהיה איתם? וכמה שנים יחיה? ומה העתידות עליו? אבל צריכים לדעת, כי לא זאת הדרך. אלא יהלך בתמימות, ויתלה בטחונו במי שאמר והיה העולם. ועל זה נאמר בתורה, תמים תהיה עם י"י אלהיך. אמנם אתה רוצה לדעת את העתידות, אבל עליך לדעת, כי לא בטוח שהדבר הזה יהיה, כיון שעל ידי קיום מצוות ועסק התורה, בין כה וכה הדברים הרעים יכולים להשתנות. א"כ, אין לך מה לפחד, שיבואו עליך דברים רעים. כיון שבעצם, הכל תלוי לפי מעשיך.

לא נאריך פה בעניין זה, כיון שהדברים מסתעפים, והבאתי כבר שם בהערות 'עניי יצחק' דוגמאות רבות לעניינים שלסגולות, אשר מובאים אפי' בשו"ע חלק יו"ד [סי' קע"ט ס"ב] וחלק אבן העזר [סי' ס"ד סעיף ג'], שלא להתחיל ביום שני וביום רביעי, מפני שביום ב' הוא מזל לבנה שאינו קל (כמבואר בשבת דף קנו.), ואין מלאכה נגמרת בו כהוגן [כמו שהיה בבריאת העולם]. וביום רביעי שולט מזל שבתאי, שאינו טוב, כמבואר גם כן בגמרא התם. וכן מה שנוהרים שלא לשאת אשה בימים שהלבנה חסרה, אלא עד ט"ו בחודש, שהלבנה אז במילואה.

וכן הבאתי, את מה שנהגו אבותינו בארץ תימן, להתאים את שמות החתן והכלה, לפי

אבל ברצוני לעמוד בעזהי"ת באופן מיוחד, על העניין של הימים הטובים, והימים שאינם טובים. בד"כ הדבר מצוי בזמנינו, שואלים על כך, בהקשר לימים של-נישואין.

הבאתי כאן בשע"ה [דף ס"ז, בעיני יצחק הערה ט"ז ד"ה ובעת], וכעת לא אֶמְנַע ולא אֶמְנַע טוב מבעליו, להביא בזה עניין הימים הבלתי טובים, מוגה מתוך כמה כת"י. זה הלשון נמצא בכתובת יד [ארון הקודש] מ"ו סעיד דרין זצוק"ל וראיתי לכתבו הנה, כי ממנו תוצאות חיים. אלו הימים בחונים ו[גם] מנוסים, ציוה בהם משה רבינו ע"ה (נ"א קבלה איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה שציווה לישראל במדבר, שלא ישא אשה בהן או ילבש בגד חדש או יבנה בית וכו' או יתחיל בשום מלאכה), שכל אדם שילך בהם בדרך או יטלטל (נ"א יסע) ממקום למקום (נ"א נוסף, לשם דירה) או מבית לבית ח"ו לא יראה טובה וברכה (נ"א או לוקח בהן סחורה, או לבנות בית חדש, אינו מצליח כלל, ושומר נפשו ירחק מהם), ואם יפול בהם למשכב לא יעמוד מחליו, ואם יצא בהם למלחמה ייהרג ח"ו ואפילו הוא גבור גדול, ואם יזרע בהם לא יצמח, ואם יצמח לא יעלה (נ"א לא יצליח), ואם יטע בהן אילן לא יזכה לפריו (נ"א לא יאכל מפריו, ואם בנה בית לא יכנס לתוכו), ואם ישא אשה לא יצליח (נ"א לא יעלה עמה) ולא יראה סימן ברכה ח"ו.

והן כ"ד ימים בשנה, בכל חודש שני ימים, ואלו הן. ניסן ג' ח' (נ"א ג' ד'. נ"א ב' ח'). אייר ו' ח' (נ"א ג' ח'). סיון ג' ז' (נ"א ג' ו'). תמוז ו' כ'. אב ד' ט'. אלול א' ג'. תשרי ב' י' (נ"א א' ד'). מרחשון א' ח'. כסלו ג' כ"א (נ"א א' כ"ג). טבת י"א י"ח (נ"א ה' ח'). שבט ה' ח' (נ"א י"א י"ח). אדר ראשון ושני ה' כ' (נ"א ד' כ'). שפתים ישק בקבר, ושומע לדברי חכמים ישכן בטח ע"כ.

זאת אחת הראיות, כי חכמי תימן נע"ג, לא חששו לדברי הרמב"ם. כי בפשטות, לפי דברי הרמב"ם, בודאי שהדבר נחשב מעין איצטגנינות.

ולפני כן הבאתי, כי גם מהרי"ץ זיע"א, כותב בעץ חיים [דף קצ"ד ע"א, אחרי סדר קביעות השנים], שערים לידע עניין מאורעות השנה ע"י התקופות, דהיינו על פי המזלות. ישנה שם אריכות גדולה, שער לידע הפקעת השערים והפכן וכו', והוא בסוד נפילת התקופה, ודבר בדוק ומנוסה היה בזמנינו ובזמן הקדמונים וכו'. שער אחר, אם תפול תקופת טבת ביום ראשון בשבוע, מלחמה גדולה תהיה וכו'. שער הרוצה לידע דת ירידת גשמים בכל שנה, יסתכל בשלשה ימים שיש בהם חכמה גדולה, בחודש תמוז, ב"ג בי"ד בט"ו בו, וסימן ויגדי"ה ויערכנה לי. אם יהיה יום י"ג מעונן, דע שיהיה מטר בארבעה חדשים ראשונים, תמוז אב אלול תשרי. ואם מעונן יום י"ד, דע שיהיה מטר וכו'. הדבר הזה, הוא כנגד דברי האבן עזרא שהבאנו לעיל, האומר כי 'מעונן' היינו, המסתכל לפי העננים.

אבל אולי אפשר לומר, כי ישנו הבדל. אין דבר זה נחשב כאיצטגנינות, משום שהדבר נקבע עפ"י חכמי התורה. מהרי"ץ כותב אח"כ, כך אמרו חכמי יון וכו'. מי אלו 'חכמי יון'? הרי אין המדובר, על חכמי הגויים, אלא על החכמים היהודים. הרי הוא אומר, אם יבוא ר"ח שבט באחד בשבת וכו', ואם בשני בשבת וכו'. החדשים הללו, הם החדשים שלנו היהודים. הרי לאומות העולם, ישנם חדשים אחרים. לכן חייב להיות, כי כל הדברים הללו, הינם עפ"י חכמי ישראל.

יתירה מכך, כפי שכתוב כאן בשם מהר"ר סעדיה [סעיד] דריין, כמעט אותו הדבר, מובא גם בקונטרס היחיאלי, בשם האר"י ז"ל.

שאלה נוספת, תאריכים שמובא בשם האר"י הקדוש לא להינשא בהם, אם יש להקפיד בזה? תשובה. לא. ובכלל, לא יכול להיות שהאר"י הקדוש אמר זאת, זה 'לא תעוננו', לתת עונות מתי טוב ומתי לא.

שאלה מהקהל: גם אם כתבו כך בשם האר"י, אבל אולי האר"י לא אמר זאת? תשובת מרן שליט"א: נכון, ישנם הרבה דברים, אשר אינם כתובים בכתבי האר"י המדויקים, אולם כתבו אותם התלמידים האחרים. אפילו מהרח"ו בעצמו, כתב דברים שהוא לא שמע אותם מפי האר"י, אלא הוא כתב זאת בשם תלמידים אחרים. אמנם, אי אפשר להגיד בבטחון, שהאר"י אמר זאת. יכול להיות, יש כאן חשש, כי אולי מישוהו נתלה באילן גדול. אבל הדבר לכשעצמו, הוא מפליא. כי גם בשם האר"י, וגם בארץ תימן, כתבו כמעט את אותם הדברים, מבלי שהיה קשר ביניהם.

ואכן, זאת השאלה בנ"ד. האם הדבר מוסמך, או שלא? מצד אחד, אף אחד לא יכול להגיד, כי ישנה על כך חותמת של גדולי ישראל. אבל מאידך, אי אפשר לבטל זאת במחי יד. גם הדבר הזה, איננו פשוט. מהרח"ו למד אצל האר"י זמן קצר. יש הרבה דברים לפני כן, שהוא לא שמע ולא ראה, אבל האר"י אמר אותם לאחרים.

בכל אופן, הרבה מחבמי תימן, העתיקו את הזמנים הללו, מה שכתב מהר"ר סעדיה דריין. [מובן כי מהר"ס דריין לא היה הראשון, רק מצאו זאת בכתב ידו. וכיון שהוא סמך את ידו על כך, אין בודקים מן המזבח ולמעלה]. וישנם מקומות, אשר נהגו כך באופן שיטתי וקבוע, שלא לעשות נישואין בימים הללו.

בשו"ת קול אליהו, להרה"ג אליהו טופיק נחלק ב' שאלה ג', האריך על עניין זה, וכתב שם כך, שאלה, בעניין מה שכתב בספר קונטרס יחיאלי בשם האר"י, שיש ימים מסוכנים בשנה

בעל קונטרס היחיאלי, זהו הר"ר יצחק אלפייה, שהיה בדור שעבר, כותב ולוח הימים דף ע"ו ע"ב כך, כתב האר"י החי זיע"א, דהיינו רבינו האר"י, אלו הם הימים שהם מסוכנים להתחיל, ולעשות שום דבר, ולא ללכת בדרך, ולא לעשות שום מלבוש, ולא לישא אשה, ולא להקזי דם. שכל מה שיעשה בהם, מסתכן האדם העושהו עכ"פ. אמנם בדור שלנו, כבר לא נהוג לעשות הקזת דם. אבל בדורות שעברו, לצורך טיפול במחלות מסוימות, היו מקיזים דם. וע"י שהדם בגוף היה מתחלף, המחלה היתה יוצאת ממנו. אבל לפעמים, ההקזה בעצמה, היתה דבר מסוכן. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור. ואמרו, כי כל המתחיל בהם דבר בעולם, תשמעו דבר מבהיל, מי שעושה כן, בין בים ובין ביבשה, כקונה כמוכר, כלוה כמלוה, כבונה כנוטע והמארס אשה או הנושא אשה, שני הדברים, גם אירוסין וגם נישואין, או המבקש איזה שררה על דבר שבעולם, המתחיל בהם, מי שמתחיל זאת ביום הזה, אחריתו יהיה נבל. ועוד אמרו, לעולם לא נגזרה גזירה על האדם, הן למות הן לשרושי וכו', אלא מפני שמתחיל בהם. וכעת הוא כותב כאן, ימים רבים במשך השנה. הר"ר סעדיה דריין זצ"ל, כתב שני ימים בכל חודש. אבל כאן, כתובים הרבה ימים. חודש ניסן, ז', ט', י"א, ט"ו, כ"א, כ"ד. חודש אייר, ה', ז', ט"ו, כ"ב. וכן על זה הדרך.

התעוררתי לעניין הזה, כיון שידידנו רבי אלון גרטי הי"ו, מהעיר ראשון לציון ת"ו, הביא לנו קונטרס בשם 'זשמו אלקנה', אשר נדפס בזמן האחרון. אינני מכיר את המוציאים לאור. כתוב כאן, 'בית הוראה יוסף דעת. קונטרס ושמו אלקנה'. והם מביאים [בדף י"ב] כמה שאלות, ששאלו את הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל. שאלה. יש רב אחד, שאומר לזוגות אם הם מתאימים לפי השמות שלהם. מה לעשות? תשובה. אני לא מאמין בזה. רק מפרידים בין זוגות שיכולים להתחתן.

שאין לשאת בהם אשה או לארס בימים האלה ולא לקנות בית וכו', מי שעושה זאת יסתכן ואחריתו יהיה נבל, כמה דברים קשים, אני נבוך בזה, האם צריך לחשוש לזה, או שלא.

והוא עונה כך, במופלא ממך אל תדרוש, ובמכוסה ממך אל תחקור. אבל כיון שנכלל בזה ענייני אירוסין ונישואין, קשה לעמוד בזה. מה? לא לעשות נישואין בימים האלה? הרי ישנם כאן כחמשים יום, שמצד הדין מותר להתחתן בהם, ולפי זה הדבר יהיה אסור. א"כ מה נעשה? לכן הוא אומר, דבר כזה, צריכים לראות מה נהגו העולם בכל הדורות. אם נהגו, נלך. אם העולם נוהג להחמיר, אזי נחמיר בכך. אבל אם לא נוהגים, לא נוהגים. בודאי אם רבינו האר"י אמרה, עלינו לחוש לזה לפחות. אבל נראה, שהדבר לא ברור שזה יצא מפי האר"י החי.

כעת הוא רוצה להביא ראיה, כי האר"י לא אמר זאת, ראיתי בשו"ת לב חיים [ח"ב סי' כ"ו], לרבינו חיים פאלאגי זצ"ל, הביא כמה ימים בשנה, שלא נושאים נשים. ויש עוד, את צוואות רבי יהודה החסיד. גם לדבר הזה, אין מקור בש"ס. אמנם שם לפחות הדבר בטוח, שזאת היא צוואת רבי יהודה החסיד. והוא דן לגבי הכתוב בצוואתו, שלא לעשות שתי חופות, בשבוע אחד. אינני יודע, האם הדבר מדויק. חושבני, לפי זכרוני, המדובר הוא בשבת אחת. דהיינו, אם יוצא שישנם שני חתנים בבית הכנסת, באותה השבת. לגבי לעלות לתורה, באותו הזמן. איך שיהיה, הוא כותב, הגר"ח פאלאגי, כי קשה לעשות כדבר הזה. לא לעשות שתי חופות בשבוע אחד? ואז הוא עושה חשבון, כי אין זמן מסוים בכל ימות השנה. בואו נעשה חשבון, בכמה ימים בשנה, ישנה האפשרות להתחתן?

ראשית, הרי היה אצלם מנהג, שלא עושים חתונה, בחצי השני של חודש. א"כ יוצא, כי בכל חודש, ישנם רק חמשה עשר יום. שבועיים

בלבד. בחצי השני של חודש, בלאו הכי אין חתונות. אח"כ יש לנו את ספירת העומר, מחג הפסח ועד ל"ג בעומר, שבהם אין חתונות. אח"כ בין המצרים, ג"כ אין חתונות.

חודש מרחשון, ישנם כאלה שלא עושים בו חתונות. הם אומרים, שזהו חודש מר, מ'ר חשוון, לכן אין בו חתונות. אבל אנחנו אומרים מ'רחשון, ממילא אין לנו בעיה. מרחנו זאת... הסתדרנו. אבל הם אומרים מ'ר חשוון, דהיינו שזהו חודש מר, ולכן הם לא עושים בו חתונות. [מלבד דרך רמז, הפירוש הפשוט לדידהו שהכוונה טיפה, מלשון הפסוק 'הן גוים כמר מדלי'. כי אז רביעה ראשונה של גשמים]. לא רק שאין חגים בחודש הזה, אלא גם חתונות אין בו. אינני יודע, כיצד הם הגיעו לכך? אבל אצלנו, דוקא אומרים ההיפך. כי חודש מרחשון, הוא חודש מוצלח לעשות בו חתונה. אנו אומרים, 'הא מכשטא, הא מצלחא'. החדשים מכשט"א, דהיינו מרחשון, כסלו, שבט, טבת, אדר, הם 'הא מצלחא', אלו חדשים טובים לחתונה. בכל אופן, ישנו מנהג כזה בעדות אחרות, שבחודש מרחשון אינם עושים חתונות. הוא אומר, א"כ מה נעשה? תדחה את החתונה לשבוע הבא, בגלל שהתאריך הזה יצא לך לא מתאים? א"כ כמה נדחה?

דרך אגב, מה שאנחנו גורסים מ'רחשון, הסברנו זאת פעם באריכות [שיעור מוצש"ק תולדות ה'תשע"ב], כי מ'רח, פירושו חודש. ו'שון, פירושו שמיני. מרחשון היינו, החודש השמיני. הגירסא שלנו, היא האמיתית ביותר, לפי השרשים. הפירושים האחרים נאמרו, רק עפ"י השערות, ואין להם ראיה או מקור.

והוא טוען ואומר, מצינו שחיבב הקב"ה מצות פריה ורבייה, יותר מבנית בית המקדש. כמו שכתוב בירושלמי פרקא קמא דכתובות, וכמה ענשים חמורים בדברי רבותינו ז"ל על מי שאינו מקיים פריה ורבייה. כיצד אתה רוצה לדחות את החתונה? כמה תדחה? וכן יהושע נענש על ביטול לילה אחת מפריה ורבייה.

שחצי שנה לפני כן, בסוף נדחה את החתונה כמה שבועות.

ולכן הוא כותב מסקנא, היות ולא שמענו שנהגו בן הדורות הקודמים, רק שרידים ובודדים שראו בספר הנזכר חוששים, ודאי שהבא להימלך ולשאול, אמרינן ליה פוק חזי מאי עלמא דבר, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

אבל לפענ"ד, הדבר הזה, הוא 'שטר ושוברו בצדו'. דהיינו, אמנם נכון, כי בשו"ת לב חיים, הגר"ח פאלאגי לא התייחס לכך. אבל בספרו האחר, 'נפש חיים', הוא הביא זאת בפה מלא. הדבר בבחינת, דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר.

כותב הגר"ח פאלאגי בספר נפש חיים [מערכת היו"ד דף קצ"ג] כך, ימים אשר הסכימו חכמי המחקר שהם קשים, ולא יתחיל בשום דבר, וכמעט הנולד באותם הימים לא יחיה, ואף אם יחיה ימות מיתה משונה, ואין לעשות שום זיווג, ולא שידוכין, ולא לאכול בשר אווז בי בשרו קשה מאד, ולא לקחת שום כבוש, ולא לחדש שום דבר שבעולם. ואלו הם, שמונה לח' אייר, ושמונה לח' אלול, וח' לחדש טבת כשחלה בב' בשבת, שפ"י. [עיי' לקמן ד"ה מהי הכוונה]. כך מצאתי כתוב בגליון ספר שבילי אמונה, מכתב יד הקודש מורנו הרב מ"ק (ראשי תיבות מר קשישא) בעל ספר שבט מוסר ז"ל.

כותב זאת, בעל שבט מוסר, שחיבר גם את מדרש תלפיות, ועוד ספרים חשובים וידועים. הרי הגר"ח פאלאגי, היה בתורפיא, וכך גם בעל שבט מוסר. והגר"ח פאלאגי אומר, כי הוא ראה זאת בכתב-יד של הספר שבט מוסר. כנראה הספרים נשארו שם, בבתי מדרשות. או אצל יחידים, מסתמא צאצאיו. בכל אופן, זהו העיקר. רואים, כי ישנה כאן הסתכלות אחרת.

וגם מצאתי כתוב בשם רבינו האר"י ז"ל וזה לשונו, ימים שהם מסוכנים להתחיל בהם,

א"כ, טוען בעל שו"ת קול אליהו, מדוע הגר"ח פאלאגי לא הוסיף, גם את הימים האלו, שכתב האר"י ז"ל? לכאורה, היה צריך להוסיף עוד שמן למדורה, ולומר כי ישנם עוד את הימים הללו. וממילא יוצא, כי אם נצרף את הכל, כמעט בקושי יהיה אפשר להתחתן. שהרי יוצא, כי עוד שני חדשים, ירדו מן החשבון. אלא ש"מ, שלא נהגו כך. ואם רבינו האר"י אמרם, היה מזכיר זאת. איפה האר"י? מה, נעלם האר"י? מדוע הוא לא מזכיר זאת? א"כ, כנראה זה רק שמועה בשם האר"י, ולא מר בריה דרבינא חתים עליה.

אח"כ הוא מביא את בעל שדי חמד, אשר דן בשאלה, האם אפשר לעשות חתונה בחודש אלול? והוא אומר, כי אין להימנע מכך. והראיה, כי כאשר ה'לב חיים' מדבר על הימים שבפועל לא מתחתנים בהם, אינו מזכיר את חודש אלול. אמנם הוא מזכיר את חודש מרחשון, אבל את חודש אלול, אינו מזכיר. משמע א"כ, כי עושים חתונות בחודש אלול.

כמובן וכידוע, כי רק בזמנינו, החליטו גדולי ראשי הישיבות, כי בני הישיבות הקדושות, לא יעשו חתונות בחודש אלול, בכדי שהדבר לא יפריע לסדרי הלימוד והחיזוק של-חודש אלול. אבל כאן, אין הם מדברים על הישיבות. אדרבה, ישנם שאמרו ההיפך, כי הדבר מוסיף זכויות, אם עושים חתונות בחודש אלול, ואפילו בעשי"ת. אבותינו בדרך כלל לא נמנעו מכך, אפילו בימים הללו. רק כמובן שצריך להקפיד, כי הדבר לא יפריע לקימה לאשמורות ולתפילות. בכל אופן, לפי דבריו, ישנה מכאן סייעתא, כי אין להימנע מכך.

והוא מסכם כך, אם נבוא לחוש לימים האלה, צריך לדחות את החתונות, בפרט בזה הזה התרבו האוכלוסין, אולמות חתונות, עד שאתה קובע את הזמן, זה לא מסתדר, שלושה חדשים מקודם צריך להזמין אולם, ואם אתה מוסיף לי עוד חדשים, בכלל צריך

ולעשות בהם שום דבר, ולא לילך בדרך, ולא לעשות שום מלבוש, ולא לישא אשה וכו', הוא מביא את הימים שכתב קונטרס היחיאלי. כנראה, שזהו המקור שלו. מסתמא קונטרס היחיאלי העתיק זאת מכאן. [ועכשיו בדקתי בגוף הספר חלק א' דף ע"ו ע"ב, וראיתי כתוב כי הוא מצא כן בספר הייחודים להאר"י כת"י אביו יו"ש. יב"ן].

ובסוף הוא אומר, והגם כי דבר זה לא היה ראוי להעלותו על הספר, והנח להם לישראל, וכל אחד בתומו ילך, וילך שפי. מ"מ יען ראיתי לחכמי היונים, שגם המה החמירו בספריהם על אלו הימים, דחמירא סכנתא, לכן כתבתים פה, לזכות את הרבים, שיהיה מצוי ביד כל אדם.

ראשית, שלא יהיו אי הבנות. מה הפירוש, 'חכמי המחקר'? הוא בודאי אינו מדבר, על חכמי המדע. אלא המדובר, על 'המקובלים', דהיינו אלו המתעסקים בחקירת האלהות. כמר כן, מה שהוא כותב, 'חכמי היונים', אין הכוונה על חכמים גויים, אלא כנראה המדובר על חכמים יהודים, אשר היו בארץ יון. כגון שהיה, רבי זרחיה היוני, מחבר ספר הישר. הרי ישנו ספר מוסר, בשם ספר הישר, וישנם האומרים שזהו לרבינו תם, אבל כנראה הם התבלבלו. כי ספר הישר לר"ת, הוא ספר של פלפולים, כמו בעלי התוספות. אבל ישנו ספר מוסר, הנקרא בשם ספר הישר, לרבינו זרחיה היוני. כנראה בדורות ההם, היו חכמים יהודים בארץ יון.

בכל אופן, הוא כותב, אינני יודע אם האר"י אמר זאת או שלא, מצאתי כתוב כך בשם האר"י, אולי מישוהו נתלה באר"י, ואמר בשם האר"י דבר שלא אמר, אבל מה שבטוח הוא, כי מצאתי לכך חברים. מלבד עניין דומה שכתב בעל הספר שבט מוסר. ועל פי שנים עדים יקום דבר. כי הרי לא היה קשר ביניהם, שנחשוש אולי העתיקו ושאו בו זה מזה.

דרך אגב, רבים מאבותינו נע"ג, העתיקו בסידורי התכאליל כת"י שלהם, את כ"ד הימים, בשם מהר"ר סעדיה דריין שהבאנו. גם כעת בזמנינו, הדבר מופיע בלוח השנה של ת"ת 'עטרת חיים', בניהולו של ידידנו הרה"ג אליהו נהרי שליט"א. הוא עשה סימן, בכל אותם הימים הללו. ולפני כן, גם ידידנו הרה"ג מאיר ליאור לוי שליט"א, עשה סימן בלוח השנה, בכל הימים האלה. ממילא, האנשים יכולים לדעת זאת. ואבותינו נע"ג, שמו זאת בתוך הסידור. דהיינו, הדבר היה שימושי ומעשי, בכדי שיוהרו מכך. וגם הגר"ח פאלאגי כותב, שהוא הביא זאת, בכדי לזכות את הרבים'.

ומפליא מה שכותב הגר"ח פאלאגי בסוף דבריו, ולפי קוצר דעת, זו רמז דוד המלך עליו השלום במזמוריו [סימן ב"ן], מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום, והוא דהמוציא במספר ימים אלו, כי אעבור בסך אדום, שהם שנים וששים יום. וצא וחשוב היו"ם, עם הכולל, גימטריא ס"ב. לרמז, דאפילו בימים אלו שהם ימי דין ולא מסמנא בהו מילתא, עם כל זה, חסד אל, גם ס"ב, דהיינו 'כל היום', אפילו בימים אלו, כי חסדיו הרבים חופף עלינו תמיד כל הימים. הוא עושה חשבון, כי בסה"כ ישנם ששים ושנים יום. והמלה 'היום', בגימטריא ששים ושנים, עם הכולל. א"כ, 'חסד אל כל היום'. דהיינו, אמנם הימים האלה הם ימים מסוכנים, המה ימי דין, לא מסמנא בהו מילתא. אבל, 'חסד אל'. הקב"ה יעשה איתנו חסד, ויציל אותנו מן הימים הללו. כנראה המדובר, באנשים שלא ידעו מכך, דהיינו שהאדם עשה זאת מתוך חוסר ידיעה.

מהי הכוונה בדבריו, וכל אחד בתומו ילך, וילך שפי? ישנו כאן משהו, שאינו ברור כל"כ. הרי בהתחלה הוא אומר, והגם כי דבר זה לא היה ראוי להעלותו על הספר, והנח להם לישראל, וכל אחד בתומו ילך, הולך בתום ילך בטח, לא נסתבך עם הדבר, וילך שפי. אבל בכל זאת,

בגמרא במסכת יבמות [דף ק ע"ב] וכן במס' כתובות [דף לט ע"א] וכן במס' נדה [דף מה ע"א] כתוב כך, שלש נשים משמשות במוך, קטנה מעוברת ומניקה. קטנה, שמא תתעבר ותמות. מעוברת, שמא תעשה עוברה סנדל. מניקה, שמא תגמול את בנה וימות וכו'. ואיזו היא קטנה? מבת אחת עשרה שנה ויום אחד, עד בת שתים עשרה שנה ויום אחד. פחות מיכן או יתר על כן, משמשת כדרכה והולכת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אחת זו ואחת זו, משמשת כדרכה והולכת, ומן השמים ירחמו, שנאמר שומר פתאים יי'. אעפ"י שישנה סכנה בכך.

כמו כן, כתוב לגבי מעוברת [נדה דף לא ע"א], תנא, המשמש מטתו ליום תשעים, כאילו שופך דמים. מנא ידע? וכי הוא יודע, מתי בדיוק היא התעברה? וממילא מתי זה יום תשעים? אלא אמר אביי, משמש והולך, ושומר פתאים יי'. אעפ"י שהעובר יכול למות ח"ו, אמרינן 'שומר פתאים יי'. וכך גם נפסק להלכה.

בירושלמי במס' תרומות [פרק ח' הלכה ג'] ישנו סיפור מעניין, רבי ינאי, הוה מידחל מיניה סגין. היו במקומו נחשים רבים, והוא היה מפחד מהם. א"כ, מה יעשה? כיצד הוא יישן בלילה? הרי עלול להיכנס לו הנחש, תוך כדי השינה? והוה יהב ערסיה על ארבעה מרושין דמיין. הוא שם בכרעי המטה ספלי מים, בכדי שהנחשים לא יוכלו לעלות על המטה. חד זמן, פשט ידיה, ואשכחיה גביה. תוך כדי השינה, הוא פשט את ידו, ונגע בנחש. מצא אותו בסמוך אליו. אמר, ארימון מיניה, שומר פתאים יי'. נחלקו המפרשים, בביאור העניין. ישנם שפירשו, כי הכוונה היא, שהוא שיבח את הקב"ה, על כך שהציל אותו. כמה שעשיתי, בכדי למנוע זאת, בכ"ז הנחש בא, וב"ה ששמר אותי. אבל ישנם כאלה שפירשו, שכוונתו היתה, מאחר שהדבר הוא כך, א"כ כבר אין צורך להניח את המים, כיון שבין כה וכה אין אפשרות להינצל מכך. דהיינו, עניין 'שומר פתאים יי', הוא רק בדבר

מ"מ יען ראיתי לחכמי היונים, שגם המה החמירו בספריהם על אלו הימים, דחמירא סכנתא, לכן כתבתים פה, לזכות את הרבים, שיהיה מצוי ביד כל אדם. מה הפירוש בדבריו, זילך שפיי? לכאורה, ישנם כמה פירושים, בפירוש מלה זו, האמורה לגבי בלעם. למשל, התרגום הוא, ואזל יחידאי. דהיינו יחידים. א"כ אפשר לכאורה לחשוב כי כוונתו לומר, מי שירצה, שיחמיר על עצמו. ושמא זו מליצה לכוונה אחרת.

שאלה מהקהל: אולי הכוונה לר"ת, שומר פתאים יי'? [נתהלים קט"ו, ו']?
תשובת מרן שליט"א: יפה, כנראה הוא מתכוין לר"ת אלו. כך גם אני הגעתי למסקנא. אבל אם הוא היה כותב זאת בר"ת, היו מבינים כך, אולם אין כאן סימן בראשי תיבות. אכן בעל ספר 'שמירת הגוף והנפש' [סי' צ"ג דף רצ"ד], העתיק את דבריו, ופתח כך את הר"ת, כביכול שכתוב כך במפורש, 'כל אחד בתומו ילך, וילך שומר פתאים יי'. מסתבר, כי הגר"ח פאלאגין, אכן התכוין לכך. אחר-כך בדקתי בדפוס ישן, ויש כאן סימן לראשי תיבות, אס"כ הדבר ברור שלזה היא הכוונה. [למעלה בכלל דברי ספר שבט מוסר, גם בדפוס החדש יש סימן לראשי תיבות].

ברם צריכים לדעת, מהו המושג הזה, 'שומר פתאים יי'? דהיינו מתי סומכים על כך, ואין צורך להישמר ולהיזהר. דבר זה מובא, בכמה מקומות בש"ס. כתוב על כמה וכמה דברים, כי הם בגדר 'שומר פתאים יי'. אבל הכללים בעניין זה, אינם ברורים דים. דהיינו, אם האדם יודע, כי ישנו איזה דבר של-סכנה, והוא סומך על 'שומר פתאים יי', הדבר איננו כ"כ פשוט. לא ברור, מה הם הגדרים בכך. מתי אומרים זאת, ומתי לא?

נביא כמה דוגמאות לכך, אבל ממש רק מלמעלה.

שאין האדם יכול להישמר ממנו, ממילא הוא חייב לבטוח בהקב"ה. ועדיף אם כן שלא לעשות פעולות מצידנו, שאז יוצא שאנו סומכים על עצמנו ע"כ. יש בזה חידוש, כי אעפ"י שכבר עשה ספלים, והדבר קל להיזהר, עדיף לבטוח בה"ת ולהוציא אותם.

ממה שכתוב כאן, וכן מהמקומות האחרים, ישנה משמעות שלגדר מסויים בכך. דהיינו, בודאי שהאדם צריך להיזהר מן הסכנות, כפי שנאמר וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם וּדְבָרִים ד', ט"ו. אבל ישנם דברים, שאינם תלויים באדם, והסכנה אינה מצויה, אלא זהו דבר רחוק, א"כ כמה כבר אפשר להישמר? לכן, נבטח בהקב"ה. והקב"ה ישמור ויציל, מן הדברים האלה.

למשל, בחידושי הריטב"א על מס' יבמות [דף עב ע"א]. כתוב שם בגמרא, לגבי דין מילה ביום המעונן, שישנה בו סכנה. אבל, 'שומר פתאים י"י'. דהיינו, אם האדם אינו רוצה לימול ביום השמיני, בגלל חשש הסכנה, אומרת על כך הגמ', 'שומר פתאים י"י', אינך צריך לחשוש. אבל מי שאכן רוצה לחשוש לכך, ואינו מוכן למול בגלל החשש הזה, הרשות בידו. מותר לו לדחות את המילה. ושפיר עבד שלא לסמוך על שומר פתאים י"י יעו"ש.

במבוא לספר 'שמירת הגוף והנפש' [פרק י"א], ישנה אריכות על הנושא הזה, מתי אכן אומרים כך, ומתי לא? [אח"כ ראיתי כי גם בספר נתיבות חיים האריך והרחיב בזה מדף רע"ג]. ישנם כאלה האומרים, כי איננו יכולים לומר זאת מדעתנו, אלא רק היכן שחז"ל אמרו כך. לא מצאנו ידינו ורגלינו בדבר הזה. הוא מביא כי הגמ' אומרת [יבמות שם], שבדבר אשר דשו בו רבים, אמרינן 'שומר פתאים י"י'. הדבר כתוב, בכמה מקומות בש"ס. אבל, ישנה בכך מבוכה גדולה. כי מה הדין, במי שאכן יודע כי ישנה סכנה בכך? בשלמא אם הוא עם הארץ, איננו יודע, והוא בוטח בה'. אבל מי שאכן יודע,

שלא יחשוש לכך? או שישנו הבדל, בין סכנה טבעית, לבין סכנה סגולית. או שהדבר נאמר, רק לגבי המצוות. כפי שנאמר, שוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דָּבָר רָע [קהלת ח', ה'] וכו'. והאם ישנו חילוק, בין דאורייתא לבין דרבנן? קשה מאד להגיע להחלטה, בנושא הזה.

כתבנו על כך [בהמלצה לפעולותיו של הר"א מורסקי שליט"א ממודיעין עילית], לגבי עניין הזהירות בדרכים. הרי ישנם כל מיני כללים, וחוקי תנועה, אשר קבעו אותם בזמנינו. וישנם כאלה הטוענים, כי אינם חוששים לכך, משום 'שומר פתאים י"י'. אולם הדבר אינו נכון. אם יודעים, כי ישנה סכנה בעניין זה, חייבים לחשוש לכך. על כך יצ"ל הספר נתיבות חיים, שם הוא מביא את כל הכללים והחששות שישנם. הדבר לא נקרא, 'חוקי המדינה'. אלא, אנשים המבינים בכל כללי התחבורה, הגיעו למסקנות הללו. ויכול להיות, כי מצד דין 'נשמרתם מאד לנפשותיכם', היינו צריכים להחמיר, אפילו בדברים שהם בעצמם לא החמירו. עלינו לעשות גדרים וסייגים לכך. לצערינו, אנשים רבים, קיפחו את חייהם בדרכים. ישנם אנשים הסומכים על עצמם, הם עושים דברים כנגד הכללים, וח"ו הם מסתכנים בגלל הדבר הזה. המדובר גם על הנהגים, וגם על החולכירגל. ישנם המזלזלים בהרבה מן הכללים, ובכך הם ח"ו מחייבים את עצמם. כתבנו על כך בס"ד, כי לא שייך לומר בזה, 'שומר פתאים י"י', אפילו אם 'דשו בזה רבים'. כיון שמציאות, מאות אנשים נהרגים בכל שנה, רחמנא ליצלן. אי אפשר להגיד, כי זאת סכנה של 'מיעוט שאינו מצוי'. ואדרבה, חושבני כי מי שיחמיר על עצמו בעניין הזה, בודאי שתבוא עליו הברכה.

נחזור לענייננו, חושבני, כי כך היא מסקנת הדברים, לגבי שני העניינים הללו.

לקבוע את החתונה בתאריך שאינו טוב, ואתה יודע כי ישנו צד שהוא ישמע, אזי מחובתך לומר לו על כך.

אמנם לפעמים ישנם מצבים, כי הדבר הוא בבחינת אבוד. כבר קבעו את מועד החתונה, ושום דבר לא ישנה זאת. אבל מ"מ לפעמים ישנה האפשרות, לשנות את זמן הקידושין והחופה. למשל, אם קבעו זאת ללילה, ובאותו הלילה מתחיל היום שאינו טוב, ניתן לעשות את החופה לפני השקיעה, שאז זהו עדיין יום אחר. וכן ההיפך, אם קבעו את החופה לפני השקיעה, והיום הזה אינו טוב, שידחו את החופה ללילה, ועיי"כ הרווחנו שניצלו מכך.

ברצוני לספר לכם, כי פעם אחת, רציתי לעקוב אחר הדבר הזה. היה אברך אחד, שהיתה חתונה במשפחתו, ושמתי לב, כי הזמן לא היה טוב. אמרתי לו, תשמע ידידי, הדבר אינו כדאי. היום הזה, אינו יום טוב לכך. תעשו את החופה, לפני השקיעה. אבל, הוא היה מקטני אמנה. אני יצאתי ידי חובתי. אמרתי לו, והשתדלתי שהוא יקשיב. ראיתי, כי הוא 'מאמין ולא מאמין'. ובסופו של דבר, החופה נעשתה בלילה, על אף שאמרתי לו שיעשו אותה לפני השקיעה. אמרתי לעצמי, כי אעקוב ואראה, מה קורה איתם? ואכן, לא עבר זמן רב, וקרה אסון אצל אותו הזוג. רח"ל.

צריכים לדעת, הדבר אינו רק לגבי עניין זה, אלא גם לגבי דברים רבים נוספים. כגון, ישנה את צוואת רבי יהודה החסיד, וכתובים בה הרבה דברים. למשל, כתוב שם, שלא יהיה לכלה ולחמותה, את אותו השם. ישנם כאלה האומרים, מה המקור? אלו אינן הלכות, והדברים אינם כתובים בש"ס. אבל כבר כותב על כך בעל כף החיים [ויד סי' קט"ז ס"ק קכ"ד יעויין שם], כי אי אפשר לדעת, את השפעת הדברים הללו. אתה אינך יודע, מדוע הזוג הזה, לא הצליח? מי יכול לעקוב, אחר דברים שיכולים לקרות לאחר עשרות שנים. לקשר

בעניין התאמת השמות לפני החתונה, ברור שישנה חכמה בכך, ויש מקור לדבר הזה, והדברים אינם 'מצוצים מן האצבע'. אבל אכן, זאת אינה סיבה, בכדי להפריד בין זוגות. דהיינו, אם רואים לפי איזה חשבון, כי הזוג הזה אינו מתאים. אם הם כבר נפגשו, וראו שישנה התאמה, רק שמבחינת השמות הדבר אינו מתאים, אזי אין בכך סיבה בכדי להפריד ביניהם. לכן, שיוסיפו עוד שם. עדיף לא לשנות את השם, כיון שהדבר אינו פשוט. זה כמו לעקור נטיעה משרשה ולשתלה במקום אחר, אשר מי יודע אם תצליח ותשריש שם. אבל אפשר להוסיף עוד שם, ועיי"כ ניתן לשנות את המזל. אבל להפריד ביניהם, בודאי שהדבר איננו רצוי.

ולגבי איסור 'לא תעוננו', לפי דברינו, האיסור הוא אך ורק לגבי האנשים, שאין להם את החכמה הזאת, כפי שצריך. אבל אם החכמה היא אמיתית אצלם, כגון אצל אלה החוזים בכוכבים, המבינים היטב בכך, אומר הרמב"ן, וכן כתבו כל הראשונים, וכך התקבלה ההלכה בכל תפוצות ישראל, כי החכמה הזאת, היא חכמה אמיתית, ושיש צורך לחשוש לכך. אבל, 'תמים תהיה'. דהיינו, אל תחקור על כך.

וחושבני, כי איסור זה נאמר, דוקא כאשר הדברים נאמרים, עפ"י חכמת התכונה. דהיינו, אלה המסתכלים בכוכבים, ומביטים על מהלכיהם ודרך כיוונם. אבל דבר שאמרוהו חכמי התורה, לא חכמי התכונה, האסטרוולוגים, אלא חכמי התורה, הדבר שאני הרי בנ"ד, כתבו כך בשם האר"י, וגם רבינו סעדיה דריין זצ"ל כותב בזה"ל, שצויה בהם משה רבינו. אלו אינם דברים, אשר נאמרו עפ"י חכמה אנושית וטבעית. אלא, כך הדבר מקובל במסורת. א"כ נלע"ד, כי לא רק שהדבר הוא מותר, אלא שהיודע על כך, ואינו נזהר, או שאינו מזהיר על כך, הוא עובר על איסור לא תעמד על דם רעך [ויקרא י"ט, ט"ז]. דהיינו, אם אתה יודע, כי ישנו אדם הרוצה

ולהגיד, כי יכול להיות שזאת היא הסיבה. אף אחד בד"כ, לא שם לב, לקשר בין הדברים. לומר, כי הדבר שקרה כעת, הוא בגלל הסיבות הללו. אבל בהחלט שהדבר יכול להיות. אנשים חושבים, כי הדבר איננו מזיק. אבל בהחלט יכול להיות, כי הדבר אכן מזיק. ולכן, שומר נפשו ירחק.

יתירה מכך, ראיתי בספר אחר של הגר"ח פאלאגי, שהוא מחמיר בכך ביותר. הרי כתבנו כאן בהערת עיני יצחק, כי ישנם כמה נוסחאות, לגבי הימים הללו. ראיתי בס"ד, כי הגר"ח פאלאגי אומר בענייננו, שיש צורך לחשוש לכל הנוסחאות. ונמצא שהדבר בדיוק ההיפך, ממ"ש בעל קול אליהו, שהביא ממנו ראיה לדבריו. כי למעשה, אדרבה, דוקא הגר"ח פאלאגי, הוא המחמיר ביותר.

כותב הגר"ח פאלאגי בספר מועד לכל חי [סימן כ"ו], הוא הרי בספרו מביא פרטי דברים על סדר כל חודש וחודש, והוא כותב כך, חודש מרחשון, אזהרות החודש וכו'. ובכתבי מהרח"ו הנזכרים לעיל. כאן, הוא כבר לא כותב זאת בשם האר"י, אלא בשם מהרח"ו. תלמידו של האר"י. כיון שהיו בהם מעתיקים הרבה, יש כותבים במקום יום כ"א שהוא כ"ה, ומוסיפין יום ט"ו. לפעמים ישנם חילופי נוסחאות, בין הימים. למשל, כתוב יום כ"א, והמדובר הוא על יום כ"ה. הסופרים התבלבלו. החליפו ג"כ למשל בין האות ב"ת, לאות ו"ו. ובין האות יו"ד, לאות ו"ו. דהיינו, רואים מכאן, כי לכולם היה את אותו המקור, רק שאח"כ נהיו השינויים. ודע דאגב דברי הרמב"ם ומקור חיים ודרך ישרה, הוא מה שאני מביא אתכם שמה ממהרח"ו לעניין הקזה לבד, דהדי עיקר דברי מהרח"ו כבר הבאתי אותם בקונטרס נפש חיים מערכת י' לכל העניינים, דאין להתחיל בימים הללו, כאשר יעויין שם.

ועוד, משום דביני וביני מצאתי חילופי העתקות בימים של-מהרח"ו, דמוסיפים וגורעים, ולצאת ידי חשש מכל ההעתקות, כי הוא מילתא דסכנתא, הוא לא זלזל בכך, אדרבה, דוקא הוא המחמיר ביותר, חזרתי וכתבתי בקונטרס קטן הלזה את דבריו מדי חודש בחדשו. ודא תהא למיקם לכל הדברים שהוזכרו בקונטרס נפש חיים שם, במלאות הימים האלה, להיזהר בהם לפי כל הנוסחאות.

ראיתי עוד, כי גם בספר ישועות חכמה [סימן קס"ו אות ט"ו], הביא דברים הדומים לכך, מכל מיני ספרים. וגם הוא כותב בזה"ל, ובספר כתיבת יד, המיוחס שם שהוא מן שלמה המלך עליו השלום, מצאתי בזה הלשון, אלו הימים שאין ראוי לישיבע בהם, ואם נשבע בהם לא ישלים שנתו, אפילו אם ישבע באמת. קבלה איש מפי איש, עד משה רבינו עליו השלום. ואלו הן, א' ניסן, ה' אייר וכו', עכ"ל. א"כ רואים, כי היתה מסורת כזאת בידי חכמי ישראל, בכל התפוצות. הרי בעל ישועות חכמה, היה אשכנזי. שמו הרח"י הכהן הולברסברג. א"כ, גם אצל האשכנזים, וגם אצלנו התימנים, וגם אצל הספרדים, היתה מסורת כזאת, לגבי הימים המסוכנים.

לפעמים אנו רואים אסונות בעולם, אשר אינם מובנים לנו, ואין אדם שיכול להסביר זאת, מה זה ועל מה זה. לכן, שומר נפשו ירחק, וכן ירחיק. דהיינו, אם הוא יודע, כי האנשים הללו יכולים לשמוע ולהקשיב.

לסיכום, הדברים אשר נאמרו עפ"י חכמי התורה, לא רק שאין בהם איסור לא תעוננו, אלא אדרבה, ישנה מצוה לחשוש לכך, ואין בכך משום 'תמים תהיה', והדבר הוא לכתחילה. וכל מה שדיברו לאסור, זהו רק לגבי הדברים האחרים.

תשובת מרן שליט"א: אכן, אם זאת כמות גדולה של דם, מסתבר כי גם דבר זה נכנס בחשש הנ"ל.

אבל כמובן, הכל מדובר, במי שידע זאת מראש. אולם אם אתה יודע, כי הדבר כבר אבוד, ואין מה לעשות, אי אפשר לשנות את התאריך, עדיף שלא לומר להם, אלא רק צריך להתפלל עליהם, כי 'שומר פתאים יי'. אם הם עשו זאת, בלא כוונה. צריך תוספת תפילה באופן מיוחד, שתהיה עליהם שמירה מיוחדת, שלא יארע נזק ח"ו. והולך בתום ילך בטח.

שאלה מהקהל: צריך לחשוש רק למה שנהגו התימנים, או גם לתאריכים שהם כפי שיטת האר"י?

תשובת מרן שליט"א: אנחנו חוששים בכולם. מי שירצה לזכות את הרבים, שיעשה כעת לוח שנה, יוציא לאור, עם כל הימים הללו ביחד, גם לפי האר"י. אינני יודע, כמה ימים בחודש, ישארו בסוף. אבל לפחות, שיעשה זאת בכמה דרגות. דרגא שלודא, ודרגא שלספק, בכדי שלפחות תהיה בחירה.

שאלה מהקהל: ישנו לוח בשם 'דבר בעתו', והוא מציין את כל הימים הללו. תשובת מרן שליט"א: אם כבר יש משהו שעשה זאת, יישר כוחו. יפה מאד. אבל בדקתי שם, וראיתי כי רק מובא (בי"ב אלול) בשם קב הישר פרק ל"ב, ימים אחרים שאסור להקזי בהם דם וכו' יעו"ש.

לפי ענ"ד צריך להדפיס זאת בפרוטרוט, למשל בטבלאות, זה לעומת זה, ולפי דרגות החשיבות. א' מהר"ס דריין, כי זה נתקבל אצל רבים בקהילותינו. ב' האר"י. ואח"כ ג' שינויי הנוסחאות. [ועיין עוד בספר שרשי השמות להרמ"ז, דף תרל"ב סימן ע"ז].

שאלה מהקהל: הרב פישר מירושלם, מתמחה בעניין של השמות, וגם הרב אידלשטיין מרמת השרון, מבין בעניין הזה. תשובת מרן שליט"א: יפה. ברוכים תהיו.

שאלה מהקהל: רק מי שידע מכך צריך לחשוש, או שצריך לדעת זאת? תשובת מרן שליט"א: אפילו להשתדל לדעת.

שאלה מהקהל: אז צריך לבדוק את השמות עכשיו?

תשובת מרן שליט"א: לא זאת אמרתי. עניין השמות, זהו דבר אחר. אני מדבר, על עניין הימים שאינם טובים. לגבי השמות, זהו עניין שלא כתבו עליו דברים כ"כ חמורים, אלא רק משום שלום בית. אבל חושבני, כי מי שירצה לחשוש לכך, הדבר יכול להיות, אבל ישנה אפשרות לתקן זאת, על ידי הוספת שם. וחושבני כי גם ע"י התגברות על המדות, אפשר לפעול ולשנות הרבה. המדובר הוא, על פי דרך הטבע. אמנם, אם רואים כי הכל טוב, אולי לא צריכים לחשוש לכך. אבל אם הם מסופקים, אולי כן ואולי לא, ישנם חששות, הדבר אינו חלק, א"כ עניין בדיקת השמות, יכול להוסיף. המדובר אפילו לפני שידעים, וישנם צדדים לכאן ולכאן, ממילא על ידי שהם רואים כי השם אינו טוב, אפשר לתקן זאת.

שאלה מהקהל: לגבי הקזת דם, ישנם האומרים כי בדיקות דם, וכן ניתוח, זה נחשב הקזת דם. תשובת מרן שליט"א: יכול להיות. נכון. זהו שיקול נוסף. אולי עניין הניתוחים, הוא לפחות כמו הקזת דם. אולם לגבי בדיקת דם, כמה דם כבר מוציאים? אינני חושב שיש בעיה. אבל לגבי הניתוח, הרי ישנה סכנה בניתוח בעצמו. אבא מארי זצ"ל היה ממליץ על כך את דברי חז"ל, 'ברזל ממית בכל שהוא'. כך הוא היה אומר, על עניין הניתוח. בפרט שהאבן עזרא אומר, כי מה שניתן רשות לרופא לרפאות, זהו רק לגבי החלאים החיצוניים, ולא לגבי החלאים הפנימיים. כנראה בזמנינו שאני, כיון שבזמנינו אין 'חלאים פנימיים', כיון שישנו מכשיר רנטגן, הכל נקרא חיצוני ושקוף.

שאלה מהקהל: תרומת דם, אינה נחשבת כהקזת דם?

אודות מהר"ר סעדיה דריין זצ"ל ודברים שנכתבו בשמו.

דרך אגב, לא לחנם הזכרתי את מארי סעדיה דריין זצ"ל, מן השמים יצא שהזכרתי אותו, כיון שהוא המקור לעניין הזה. מביאים אותו בספרים, בתואר 'אחד קדוש', גדול מרבן שמו, 'ארון הקודש'. הוא היה מקובל, אשר חי לפני מאה וחמשים שנה. ישנו חכם נוסף, באותו שם מארי סעיד דריין, שהוא חי לפני שלש מאות שנה, ויש לו חיבור חשוב על משנת להרמב"ם. כנראה, הוא היה גדול יותר בפשט. ואילו הראשון שהבאנו, היה גדול יותר בקבלה. אבל חושבני, הדעת נותנת, כי הוא מצאצאיו, כיון ששניהם היו מהעיר צנעא, א"כ כנראה הוא נקרא על שם הראשון.

מן השמים סייעו, שהזכרתי אותו כעת, כיון שאמי מרת זהרה ע"ה, נקראת בשמה שלבתו. סבי זצ"ל, קרא לאמי, שהיתה בתו, על שם אמו, שהיתה בתו של מארי סעדיה דריין. א"כ, אמי נקראת על שמה. ומארי סעדיה דריין הראשון, שהיה בעיקר פשטן, כנראה שהוא חזר שוב לעולם, בכדי להשלים את חלק הנסתר. להוסיף ולגמור שלמות נשמתו גם בסתרי תורה, אף שכבר בגלגול ראשון עסק בספר הזהר, כנראה ממה שנביא לקמן. כי נראה, לפי מה שיוצא מתוך המובא בספרים, שהשני עסק יותר בקבלה. מתארים אותו בתורת אדם קדוש, ומוזכר לגבי דברים נשגבים ביותר. אבל ישנם גם דברים, שמביאים אותו בענייני הפשט ברצוני להזכיר שני דברים מהם. מתוך פירושו של הראשון על הרמב"ם. ושיהיו הדברים לעילוי נשמותיהם הטהורות כולם, תנצב"ה.

מהרי"ן זיע"א, מביא חידוש מעניין בשמו. בזמנו הדפסנו זאת, בחוברת אור ישראל [גיליון ראשון]. הבאתי זאת לעורך ידידנו הראח"כ שליט"א, והוא הדפיס זאת, בחוברת סיון התשמ"ו דף ה'. כתב הרמב"ם בסוף הלכות מקואות, דבר ברור וגלוי, שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב, ואין דעתו של אדם

מכרעת אותן, והרי הן מכלל החוקים. הרמב"ם אומר, כי עניין הטומאה והטהרה, זהו איננו דבר שכלי. וכן עניין הטבילה, זהו אינו לכלוך, שהמים מורידים אותו. אלא, שזאת גזירת הכתוב. אמנם יש בכך איזה עניין, מחשבה עמוקה, הדבר איננו בא מן השכל, אבל זהו חוק שלתורה.

מביא מהרי"ן כך, וכתב ע"ז מהר"ר סעיד דריין זצ"ל, אמר הכותב, אע"פ שאמר הרב ז"ל הטומאות והטהרות גזירות וכו', עדיין יש לי ראיות מן העולם השפל, להכריע על מין ממיני הטהרה. יש לי כאן תיקונים, עפ"י הכתב"יד. לא הדפיסו זאת שם באופן הנכון. לכן, אקרא לכם את הדברים, עם קצת תיקונים, לפי הסדר הנכון, כיון שהחסירו זאת כאן. והוא אפר פרה, לפי שהוא מטהר הטמאים, והמתעסקים בו טמאין. זהו דבר הנראה מזור. מדוע אפר הפרה, מטהר את הטמאים, ומטמא את הטהורים? וזה שאני אומר הוא סגולה, נמצאת במעשה האדם, דבר מזיק את האדם בנגיעתו, ואם ירצה להתרפאות, מוסיף ונוגע ונרפא הנגע.

הוא מביא דוגמא, כי ישנם דברים כאלה, גם בדרך הטבע. הקב"ה ברא בטבע, דברים המזיקים לאדם, ובכדי להתרפא מהם, צריכים לעשות שוב הפעם את אותה הפעולה, ועי"כ הם מתרפאים. כך הוא כותב, והוא זה, דע כי יש מים מקובצים מן הדברים החדים, כגון המלח והנתר והבורית והגפרית וכיוצא בהן. אלו דברים חריפים, המלח והנתר, ובורית היינו סבון, וכן הגפרית. סגולתו להבדיל בין הכסף והזהב, על ידי התכה לתוכו מיד יפרדו איש מעל אחיו בסגולת המים האלו. אם אתה שם את הזהב ואת הכסף ביחד, בתוך החומר החרף הזה, אזי הוא מפריד ביניהם. ישנה בכך פעולה כ"כ חזקה, המסוגלת להפריד בין הזהב לבין הכסף. ואם יגע בהן האדם, מיד נראה בו כדמות נגע צרעת במקום המים הנוגעים. ואם ירצה לרפות בשרו, ישוב שנית ליגע בו ומתרפא מיד.

לפחות, את דברי הזוהר הק', כגון [בדף נ"ט] לגבי הכובש שכר שכיר, בזוהר פ' קדושים דף פ"ד ע"א, מת בלא עתו, ואסור להניח שכר השכיר אצלו, אפילו אמר לו הנח אותו אצלך, עיין שם. זהו דבר מפליא לכאן. שאפילו אם השכיר אומר לו שישאיר זאת אצלו, אסור לו להשאיר אצלו את השכר שכיר. כבר דנו בזה הרבה פוסקים בחשן המשפט, ואכמ"ל. דבר נוסף מהזוהר יש שם בדף ס"ב לגבי הלנת המת רח"ל.

הזמן קצר, והמלאכה מרובה. רציתי לדבר על דברים נוספים, ובפרט שידידנו הרב שמואל פרסיק יצ"ו, זיכה אותנו בדבר חידוש, מתוך הספר מנות הלוי, בעניין חנניה מישאל ועזריה. אבל אני רואה, כי הזמן כבר קצר, ולא אוכל להיכנס לנושא הזה, כיון שזהו עניין ארוך. דיברנו כאן, בביהמ"ד פעולת צדיק, בליל חג השבועות, על חנניה מישאל ועזריה, אשר הפילו עצמם לתוך כבשן האש. אמרנו חידוש, בכדי להסביר את הגמ' במס' פסחים [דף נג ע"ב], מה ראו חנניה מישאל ועזריה, שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש וכו'. התוספות ושאר הראשונים מקשים מה השאלה, הרי על ע"ז הדין הוא כך, שיהרג ואל יעבור. אנחנו הסברנו בס"ד, כי מסירות נפשם המיוחדת על קדושת ה', היא בזה שאחרי שהשליכו אותם לתוך כבשן, לא הגיעו לתוך הכבשן, אלא אז הם מעצמם המשיכו ליפול לתוכו. וידידנו הרב פרסיק הי"ו העיר על כך, כי הדבר כבר כתוב בספר מנות הלוי.

הסתכלתי שם, וראיתי כי המהלך שלו הוא אחר. הוא אומר, כי כבר מההתחלה, עוד לפני שהכשדים הספיקו להשליכם לכבשן, הם הפילו את עצמם לתוכו. זה לא בדיוק, כפי שאנחנו אמרנו. אנו אמרנו, כי לאחר שהם הגיעו לכבשן האש, הם המשיכו להיכנס לתוכו עוד ועוד. דהיינו, השליכו אותם לכבשן, והם אמרו, אם כבר הקב"ה עושה לנו נס, א"כ נמשיך בכך. אבל לפי דבריו, הם לא חיכו עד שישליכו

וזה ק"ו, אם במעשה האדם מצוי כך, כ"ש למעשה ה', שהוא בורא כל הסגולות. מה אתה מתפלא? שצויה אותנו ליקח פרה אדומה ולשרוף אותה, וסגולת אפרה לטהר מטומאת מת בייחוד, והנוגע בה שלא לצורך טמא בסגולתו, כמו דוגמת המים שאמרנו.

והנה כתבתי זה, למי שלבו נוקפו על אלו הדברים. למי שאינו כ"כ מבין, בכדי להרגיע אותו, וליישב את שכלו. תראה זאת במו עיניך, ואל תחשוב כי הדברים ח"ו אינם מתקבלים על הדעת. יבא ויראה מה שראינו בעינינו, להניח נפשו ולהאמין. ואם לא יבין, די לו בגזירת המלך [מלכי המלכים ברוך הוא], לשמור ולעשות. כך מהרי"ץ כותב בשמו, וראיתי זאת בכת"י קדשו שלמה הרי"ץ, שכתב זאת בשם מארי סעדיה דריין, אשר כתב זאת בגיליון שלו על משנ"ת להרמב"ם.

הדפיסו רק את מה שמצאו, קטעים מסויימים שלפירוש, בספר מיצירות סמ"ת [חולון התשמ"א, מדף נ"א]. כנראה שיש לו פירוש על כל חיבור הרמב"ם, אבל מצאו רק על ספר נזיקין, ועל כל הלכות שכנים. זהו החלק האחרון של הרמב"ם. [מרן שליט"א מראה את צילום הכת"י לנוכחים בשיעור]. תראו מה כתוב בצדדים. רואים כי הוא היה ממש גברא רבא, חריף ובקי בכל הש"ס. ובמקומות מסויימים, הוא מעיר על המגיד משנה. כגון בהלכות גזילה ואבידה [פ"ב הלכה ה'], ולי אני עבדיך, אין זה נראה, לא מתוך סתימות דבריו (של הרמב"ם), ולא ממשמעותם, דהא קאמר והציל, אלמא דוקא הציל, אבל לא הציל לא, וכן פסק הוא למעלה וכו'. הוא עושה כאן, שקלא וטריא עם הרב המגיד, לגבי הפירוש בדברי הרמב"ם. וישנם עוד כמה וכמה דברים, אשר צריך לפענחם. וכעת אין כוונתנו להיכנס לעובי הקורה.

אבל רואים דבר נוסף מעניין, כי הוא ידע והבין גם בחכמת הקבלה. הוא מביא בשני מקומות

אותם. צריך להסביר זאת באריכות, לכן לא אכנס כעת לנושא זה. צריך לדבר על כך, אולי חצי שעה, או שעה. אי"ה בהזדמנות קרובה, אבי"ר.

דברי מרן שליט"א בשבח ספר "שנת השבע" הכולל את הלכות שנת השמיטה עפ"י מנהגינו, חשיבות לימוד המשניות וההלכות הנוגעות לענייני שמיטה במסגרת השילוש שלאחר התפילה.

נשאר לנו לדבר, בעניין השנה השביעית, אנחנו לקראת שנת השמיטה. קרבה שנת השבע שנת השמיטה [דברים ט"ז, ט"ו]. ב"ה זכינו, כי ישנו לפנינו את הספר הזה, 'שנת השבע'. הרבנים הגאונים, חברי בית ההוראה פעולת צדיק, השתדלו לסדר את ההלכות הנוגעות לשנת השמיטה, לפי שיטתנו. כידוע, יש חילוקי דעות, כמה פרטים ישנם השנויים במחלוקת. וכיון שההלכות הללו, אינן ידועות ומפורסמות, לכן כל אחד צריך ללמוד את ההלכות הללו. הרוצה לדעת את ההלכה למעשה, יש לו את הספר הזה, שנת השבע, בו מסודרים כל ההלכות, עם כל פרטי הפרטים, על פי מנהגינו. ישנם דברים, שאנו מחמירים בהם, יותר מן האחרים. ויכול להיות, כי ישנם דברים אחרים, אשר אנו מקילים בהם. כגון, בעניין קדושת שביעית בגוי. ישנם כאלה המחמירים בכך. כמרכן, בעניין דבר הנמכר בתחילת שנת השמיטה וכו'. הזמן קצר, והמלאכה מרובה.

אני שמח, מודה להשי"ת, כי כבר בשנת השמיטה שעברה, זכינו שהספר הזה יצא לאור. אמנם אז, הדבר היה בלחץ ממש, מפני שכבר לפני שתי שמיטות היינו צריכים להוציא זאת, ומאחר וראינו כי הדבר נחוץ, השתדלנו בכך, ובאמצע שנת השמיטה שעברה, הספר הזה יצא לאור. אבל כעת ב"ה, עוד לפני שהתחילה שנת השמיטה, הספר הזה כבר בנמצא. צריכים להשתדל בכך. אם האדם לא ילמד, הוא לא ידע. אלו דברים שאינם ידועים, למי שאינו לומד אותם.

כמובן, מי שיכול, עדיף שילמד זאת בצורה יסודית יותר. דהיינו, שילמד בהתחלה את המשניות מסכת שביעית, ביחד עם המפרשים. ולפחות, עם רבינו עובדיה מברטנורא. ואם אפשר, גם עם פירוש המשנה להרמב"ם. אנחנו משתדלים לעשות זאת, במסגרת השילוש, לאחר תפילת שחרית.

כידוע, מהרי"ץ זיע"א כותב ועץ חיים ח"א דף פ"ג ע"ב, בעניין לימוד השילוש, ועכשיו בעירנו נהגו הכל לקרות פרק אחד במשנה בפירושה, או בהרמב"ם או ברבינו עובדיה. משמע, כי בזמנו למדו גם את פירוש המשנה להרמב"ם. ומהרי"ץ זיע"א, אפילו מקדים את הרמב"ם, לפני פירוש רבינו עובדיה. א"כ, לפחות ללמוד את הדברים הללו. ומי שיכול ללמוד גם את התלמוד ירושלמי, הדבר משובח ביותר. אבל זה כבר, 'ארוכה מארץ מדה'.

דרך אגב, שאלו אותי, מדוע אנו אומרים, תלמוד ירושלמי, ולא תלמוד ירושלמי? אמנם, כך היא המסורת שלנו, אבל למה איננו אומרים 'ירושלמי'? אמרתי להם, תשמעו, אנחנו הצודקים. שהרי כיצד אומרים את המלה ירושלם, בלשון ארמית? ירושלם. א"כ, כאשר אנו מדברים בלשון הקודש, היה צריך לומר תלמוד ירושלמי. אם אתה אומר ירושלמי, זהו בלשון ארמית. לכן אנו אומרים, ירושלמי. כפי שאומרים, בָּבֶל-בָּבֶל, כך אומרים, ירושלם-ירושלמי. שאם אתה רוצה לומר זאת בלשון הקודש, זהו ירושלמי. ישנה כאן הוכחה מיניה וביה, כי המסורת שלנו, היא הנכונה ביותר.

דברים בשבח קונטרס "עצי עולה" בעניין דין שמיטה בעצי קאת, והתייחסות לאכילת עלי קאת בזמנינו, וחשש התולעים שבהם.

חויז מן הספר הזה, 'שנת השבע', ישנו גם את הקונטרס 'עצי עולה'. אמנם הקונטרס הזה, הוא על נושא מיוחד, בעניין דיני שמיטה בעלי עץ קאת. אבל בדרך אגב, התבררו עוד דברים

ליאור מועלם יצ"ו, מהעיר רכסים ת"ו, כי הוא ראה זאת במוחש. הוא בדק הרבה עלים, ולא מצא. עד שלפתע, הוא מצא אחד, והתחיל לבדוק שוב את כולם. והוא אומר, שהוא מצא, כי בכל עלה, ישנן חמש תולעים. צריך רק לגעת בהם, לדקור אותם, ואז אתה רואה שהן מתחילות לזוז. רק מזויזים אותן, ורואים שישנם הרבה כאלה.

ושלא יבואו ויטענו, אם כן, מה עשו בדורות שעברו? כיצד הם אכלו זאת? ראשית, זאת אינה ראייה. כי אז הם לא ידעו. אבל הדבר לכשעצמו, אינו נכון. בדורות שעברו, זה לא שהם לא ידעו מכך, אלא שהדבר בכלל לא היה בעבר. כל המחלות הללו, לא היו קיימים אז. ביררתי זאת מאנשים מומחים, אשר עסקו בכך. אמרו לי, כי הדבר לא היה בעבר בכלל. הרי כל העניין של חרקים בעולם, כבר מהרי"ץ כותב [באגד"פ לגבי כרפס] על כך, כי 'נזדהמו האוירים בזמנינו'. כבר מלפני יותר ממאתים שנה. העולם הולך ומתמלא בחרקים יותר ויותר, ואלו דברים אשר לא היו בעבר.

לדוגמא, שאלתי עולים חדשים אשר רק בזמן האחרון עלו מתימן, מי שעוסק כאן בענייני כשרות, לגבי החילבה. הוא אמר לי, כי החילבה הנמצאת כאן בא"י, אינה כמו החילבה שבארץ תימן. אדם מומחה אמר לי זאת. בחילבה כאן, ישנם תולעים. ובחילבה שם, אין תולעים. מדובר על היום, כלשכך בעבר. ממילא אין להביא שום ראיה, ממה שהיה אצל אבותינו. היום, עוברות ומתפשטות בקצב מסחרר כל מיני מחלות בעולם, מכל מיני סיבות, והאוויר נזדהם. כנראה, מצב הגשמיים, הוא כמו הרוחניות. כיון שברוחניות, ישנה טומאה רבה בעולם, ממילא גם החרקים נפוצים יותר בעולם, ועוברים מארץ לארץ. אבל הדבר הוא גם פשוט במציאות. כיון שהעולם התפתח, וישנם קשרים רבים בין המדינות, ממילא עוברות מחלות, אשר לא היו בעבר.

רבים, בכל הנושא הזה שלאכילת עלי קאת. לגבי השאלה, האם נוהג בו דיני שמיטה, הגענו למסקנא, כי לא שייך בו דיני שביעית, כיון שהם אינם פרי, אלא רק עלים. אין להם דין של פרי. וממילא, גם לא נוהג בהם דיני ערלה, ואין בהם דין הפרשת תרומות ומעשרות, וברכתם שהכל נהיה בדברו, כיון שאינם פרי.

אבל האמת היא, כי לפני שמדברים על העניין הזה, צריכים בכלל לדעת, האם מותר לאכול את עלי הקאת? כיון שמי שידע, העלים הללו, הם מלאים בתולעים.

שאלה מהקהל: אין קדושת שביעית בעלי קאת?

תשובת מרן שליט"א: המסקנא שלנו היא, כי אין בהם קדושת שביעית. כל הקונטרס הזה, מדבר על העניין הזה. כתוב שם [בעמ' ל"ה] כך, ולמדנו לעניין הלכה למעשה, שאין בעלי הקאת קדושת שביעית כלל ועיקר, ואין איסור להפסידם, ואין צורך להפקירם, ומותר לסחור בהם כרגיל. אך אסור לנטעם בשנת השמיטה. וכן כשקוטף את הענפים, לא ידקדק לחתוך סמוך לפני העין, כדי למהר צמיחתם, שיש בזה איסור זומר. וכן אסור לגזום לצורך הטבת צמיחתם, וכמור"כ שאר מלאכות כחרישה ועידור. ומותר להשקותם כדי שלא ימותו, רק ירחיק זמני ההשקאה זה מזה. הפרטים מוסברים שם באריכות.

אבל, הבעי"א העיקרית בעלי הקאת, היא בעניין התולעים. אינני יודע, מדוע ישנם אנשים, אשר קצת מקילים ראשם בנושא הזה. אפשר לפתור את הבעי"א הזאת, ע"י שישרו את העלים באמה. ישנם הטוענים, כי הם אינם רואים את התולעים. אבל לפי הנסיון, וכך התברר, הנקודות הלבנות הנמצאות בעלי הקאת, הם תולעים. אלו אקריות, דהיינו כנימות, הנמצאות על גבי עלי הקאת. ובפרט, בעלים הקטנים המקופלים, שבתוכם הם מסתתרים. זה מקרוב אמר לי ידידנו הרב

ה"ה בנ"ד, הדבר הזה, לא היה בעבר. שלא יגידו, איך אכלו זאת בעבר? משום שבעבר, המחלה הזאת לא היתה. הנקודות הללו, לא היו על עלי הקאת. לכן, חייבים לנקות זאת היטב היטב. ומי שלא עושה כך, זהו דבר מסוכן. חובה לבדוק זאת.

שאלה מהקהל: ראוי בכלל לאכול עלי קאת? תשובת מרן שליט"א: הדבר תלוי במנטליות. אתה יודע, היה חכם אחד אשכנזי, שבא לבקר בארץ תימן, והוא דיבר איתם ואמר להם, מדוע אתם עושים כל מיני דברים, אשר אינם יתרבותיים? ענה לו המארי, אני אגיד לך את האמת. גם אני רואה, שאתה עושה הרבה דברים, אשר הם מגעילים אותנו... דהיינו, זהו עניין של יתרבות. ישנו אדם, הרגיל לדברים מסויימים, וממילא אצלו המושג 'דרך ארץ', הוא שונה. זה מושג אחר.

אלו הרגלי אכילה. אינני יכול לזלזל בכך. אבל בדרך כלל, התלמידים חכמים, היו נמנעים מכך, מכל מיני סיבות. ישנן גם השלכות רבות נוספות, לעניין הזה. הדבר איננו פשוט. אבא מארי זצ"ל היה אומר, בשם אחד מהתלמידים חכמים שהיו לפניו, 'מי שאוכל קאת, הוא צריך מקוה'. מי שמבין, יודע מה הכוונה. צריך אחר כך טבילת עזרא. אבל צריכים לדעת, כי זה תלוי איזה סוג הוא. ישנם לפחות ארבעה סוגים של עלי קאת, שיש להם כל מיני השפעות, והן אפי' הפוכות. מי שמומחה, יודע להבדיל ביניהם.

אבל כעת אני מדבר, מבחינה הלכתית. ישנם אנשים, שהדבר מוסיף להם הרבה, מבחינת הריכוז. הרי לקאת, ישנה השפעה גדולה מאד, לריכוז המחשבה, ולתת מרגוע לאדם. יש לו הרבה מעלות. ברוך ה', אני עצמי לא מכיר זאת, ואינני יודע בפועל את ההשפעות. אני מדבר, רק מתוך מה שידוע לי. מתוך מה ששמעתי, וממה שראיתי בספרים. כאשר הייתי ילד, נתנו לי פעם אחת לטעום זאת, ראיתי שזה מר, ומאז אינני נוגע בכך.

מי שיראה, הבאתי כאן בקונטרס עצי עולה, את מה שכתבו על כך חכמי תימן. מהרי"ץ בשו"ת פעו"צ דן על ברכתו. ישנם כאלה, אשר למדו בזכות הדבר הזה. בזכות הקאת, הם היו נשארים ערים כליל שבועות. שמעתי מבנו של ת"ח גדול אחד, שאמר לי כך, מכתב שלוקח בדרכו לכתבו בשלוש שעות, אם אני לועס תחילה קאת. אני כותבו בתוך שלש דקות. הכל מסתדר לי, בבת אחת. הקאת מיישב את המחשבה, מועיל לזיכרון, ומיישב את המוח. יש לכך הרבה תועלות והשלכות. אבל, ישנם גם נזקים מכך. ומי שאינו מבין בסוגים, עדיף שלא יאכל.

כתבתי כאן בקונטרס עצי עולה [דף י"ג] כך, חכמי תימן האחרונים הזכירוהו, והראשון שבהם המשורר האלדי, לפני כשלש מאות וחמשים שנה, מהר"ש שבזי זיע"א, בשיר אלקאת ואלקהוה וכו', שהזכיר בו מעלותיו. ושורר שקדם לו מה"ר יוסף בן ישראל משתא זצ"ל, בשיר הפותח יקול אלשאער אלנאצם, שהזכירו באמצע בזה"ל, ג'צין "אלקאת" מן עדנאן, צפאת אפנאן, יצלי כאטר אלמכרוב. דהיינו, ענפי הקאת וכו', 'מן עדנן', כנראה גן עדן או משהו דומה. נעים התענוגים, מרגיע ומשמח את רוח הנדכא. אם האדם מדוכא, הדבר משמח ומרגיע אותו. יש לכך השפעות טובות.

אבל נודע לי ממישהו, הוא אמר לי, אינני צריך בשביל זה, לשבת 'לכין'. אין צורך, לשבת ולמצוץ ולמצוץ, ולבזבז על כך כמה שעות. אפשר לקחת עלי קאת, לטחון אותם, ואח"כ ללעוס ולבלוע אותם, כמו שעשה אברהם אחד שאני מכיר. לאחר חצי שעה, ניגש למבחן לדיינות, ומצליח ב"ה.

שאלה מהקהל: אלו המתעסקים עם עלי הקאת, ועושים מהם מיץ, ניתן לסנן זאת במסננת משי, ובכך חסכנו את בעיית התולעים.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,
או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741

תשובת מרן שליט"א: אשריהם ישראל. טוב שיש עצה קלה. אבל חלילה לזלזל, לטמון את הראש בקרקע ולומר, כי כיון שלא רואים אותם, אזי מותר לאכול זאת כך. כנראה, מי שלא רואה את החרקים, כיון שהם כבר נמצאים בראשו. דהיינו התולעים כבר טמטמו אותו, ולכן הוא מזלזל באיסור. זנשמרתם מאד לנפשותיכם, מכל הבחינות.

המקום ב"ה ישמרנו ויצילנו מכל דבר רע, ומכל נגע ומחלה, ומכל הימים שאינם טובים, ובעז"ה נזכה כי אך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיינו, אבי"ר.

יש לי כאן את החוברת 'תנורו של-עכנאי', אשר חילקנו בשנה שעברה, בצירוף קובץ המאמרים 'חיי שרה', שכתבתי בזמנו לעילוי נשמת אמי מורתי. עיינתי בזאת שוב כעת, בשבת-קודש, וראיתי כי הדברים שנכתבו אז, הם ממש מרגשים. חושבני, כי יש להם השפעה טובה ביותר. לכן, מי שאין לו את החוברת, או מי שרוצה לקבלה, יכול לקחת אותה מכאן.